

עבודה בהיסטוריה- חמד ועד

סיפורה של ניצולת השואה רבקה גרסברג.

מגישה: נעה יסקול כיתה יא1 אולפנת גילה 2022

תוכן עניינים:

רקע.....	1-3
-----------------	------------

סיפור רקע:

סבתא רבתא שלי, רבקה גרזברג- נולדה ולודבה פולין בשנת 1913. אביה טוביה גרינספן היה אדם אדיב וענו והיה מוכר תכשיטים, ואמא ביילה גרינספן הייתה אישה שקטה וטובת לב. היו לרבקה 4 אחים- פסח, שלמה, דוד ונחמה.

סבתא רבתא שלי הייתה בת 26 עם 4 ילדים בפרוץ מלחמת העולם השנייה, זוהי סיפורה.

הכנה לעדות:

שם: במהלך חייה התחתנה 3 פעמים לכן 3 שמות משפחה- רבקה גרינספן, רבקה גרזברג, רבקה טונקנסוורץ.

שם הורים: טוביה גרינספן וביילה גרינספן.

שנת לידה- 1913

עיר וארץ מוצא: ולודבה פולין.

שפת אם: יידיש.

שלטון בארץ מוצא:נאצי גרמני.

אירוע חשוב: מציאת בנה שחשבה שנהרג.

היסטורית ולודבה, יהודי ולודבה, יחס השלטון ליהודים במלחמה במקום הולדות העד.

עיירה במזרח פולין באזור הגבול עם אוקריינה ובלארוס. כ-10 ק"מ ממחנה ההשמדה סוביבור שהוקם ע"י הנאצים במטרה להשמיד את היהודים.

ולודבה הייתה עיירה יהודית פורחת עם קהילה יהודית גדולה מאוד ובעקבות עלייה בגל האנטישמיות בשנות השלושים של המאה ה-20, קבוצה גדולה מהקהילה היהודים בוולודבה עזבה ועלתה לארץ. והותירה מאחור קהילה מצומצמת וחשופה. בתחילת מלחמת העולם השנייה חיו בוולודבה 5600 נפשות, ובספטמבר 1939 נכנסו לוולודבה אנשי האס איי ובראשו קצין בשם ניטשקה ותפקידם היה לנקות את העיירה מיהודים. יומיים בלבד לאחר בואם הוראו לשלוח 50 יהודים כבני ערובה לעיר **חלם** בו הוכו מכות קשות ולמחרת הוחזרו פצועים וחבולים.

בינואר 1941 הפכו הנאצים את הרחובות היהודים של ולודבה לגטו בו ריכזו אלפי יהודים מעיירות וכפרים שהיו בסביבה, כמו כן הביאו יהודים ממיילץ ומווינה. היהודים נאלצו לחיות בתנאי צפיפות נוראים, מחלות קשים, רעב קשה וכו.

בשנים 1939-1942 שימש ניטשקה כמפקד העיירה והטיל בו טרור על יהודי הקהילה. היה קיצוני במעשיו ובתחילת 1942 שלח 60 יהודים למחנה ההשמדה סוביבור בו היהודים בנו את תאי הגזים והנאצים עשו על אותם יהודים ניסויים על תאי הגזים שבנו.

במאי 1942 פשטו הנאצים על בתי יהודים בעיירה עצרו 1000 מהם ולקחו אותם רגלית למחנה ההשמדה סוביבור שהיה במרחק 10 קמ מעיירה, בו נלקחו לתאי גזים והוצאו להורג.

ב-24 ביוני 1942 פקד ניטשקה על היודנראט להורות ליהודים לרכו את ילדם בשבת בבוקר במגרש העיירה. במקום המתונו משאיות מוכנות שמטרתם הייתה לקחת את ילדי היהודים לתחנת רכבת ומשם למחנה ההשמדה סוביבור. כ-700 ילדים הגיעו למגרש, ההורים היו מבוהלים שראו את המשאיות והתחילו להחזיק חזק בילדים מכיוון שלא רצו שהנאצים יקחו את ילדיהם. ניטשקה נתן לאנשיו פקודה לקחת את הילדים למשאיות. הנאצים קפצו על ההורים היהודים והפרידו את הילדים בכוח והשליכו אותם למשאיות. היו הורים רבים שנאבקו להישאר עם ילדיהם והעלו גם למשאיות ונשלחו לסוביבור והושמדו בתאי הגזים.

יום שבת באוקטובר 1942 נחשבת "השבת השחורה" בתולדות ולודבה היהודית. ניטשקה הורה לרכז את יהודי ולודבה והכפרים מסביב- 10000 יהודים בסך הכל- ולהוביל אותם אל תוך מגרש הספורט. ניטשקה עבר בין היהודים, בחר 18 מהם ושלח אותם לעבודה בחצר ביתו. כל השאר נשלחו אל מותם במחנה ההשמדה סוביבור וולודבה הוכרזה כ"נקה מיהודים".

לאחר "השבת השחורה" נותרו בוולודבה רק מאות יהודים, אחדים שהסתתרו ואחדים שנשארו וחיו בגטו.

ניטשקה שהחליט להקים בוולודבה מחנה עבודה הבטיח לאלה שנשארו בחיים שאם ייתצבו לעבוד במחנה לא יעשה בהם רעה. וכ-500 יהודים התפתו והתייצבו במחנה העבודה. רובם הועסקו בעבודות יעור. בסוף אפריל 1943 החליטו הנאצים לחסל את הגטו ואת מחנה העבודה בוולודבה. הבודדים שהצליחו לברוח הלכו או ליערות או הצטרפו לפרטיזנים שפעלו ביערות מסביב לעיירה. ניטשקה לא הסתפק רק בחיסול פיזי של יהדות ולודבה. הוא הורה לאנשיו לכרות את כל העצים בבית הקברות היהודי, לעקור את המצבות ולהשתמש בהם לריצוף המדרכות.

הניצולים הבודדים ששרדו את השואה עזבו את ולודבה ולא שבו אליה עוד.

יחס השלטון במקום התגוררותה של רבקה לפני המלחמה:

בולודבה לפני פרוץ המלחמה הייתה בעיירה קהילה יהודית גדולה והילדים היהודיים למדו במסגרות יהודיות ולא התערבבו עם הילדים הפולנים הגויים. למרות שרוב האוכלוסיה בעיירה הייתה יהודית היו עדיין מקרים אנטישמים לפני פרוץ המלחמה.

בשנות השלושים של המאה- 20 גורמים אנטישמים קראו "ליום חרם כללי" על עסקים יהודיים.

בפתח חנויות היהודים בוולודבה וגם ליד דוכני היהודים בשוק הוצבו משמרות כדי להרתיע לקוחות לא יהודים שאין לתמוך ולקנות מעסקים של יהודיים.

ובעקבות אנטישמיות זו שחוה בקהילה קבוצה גדולה מהקהילה היהודים בוולודבה עזבה ועלתה לארץ. והותירה מאחור קהילה מצומצמת וחשופה.

סיפורה של רבקה:

רבקה גדלה בעיירה ולודבה עם 4 אחיה ולמדה בבית ספר דתי שהוקם ע"י רב העיירה. רבקה באה ממשפחה דתית חמה ואוהבת למדה איך לתפור בילדותה והייתה מאוד יצירתית, אהבה לשיר ולשחק והייתה חלק מתאטרון הנוער בעיירה.

רבקה התחתנה בגיל צעיר לבן דודה יצחק ולאחר שהולידה את בנה הבכור אברהם אביה מת ממחלת הסרטן. רבקה יצחק אברהם ואמה ביילה עברו יחד לסובין שם הולידה את בנה השני שלמה ובנה השלישי טוביה ולאחר מות אמה מאט לפני פרוץ המלחמה הולידה את ביתה ביילה- על שם אמה.

בפרוץ המלחמה רבקה התגוררה בסובין עיירה במזרח פולין, לאחר שהגרמנים כבשו את פולין ב-1939 הרבה מחברי הקהילה היהודית בעיירה החליטו לברוח מה שהשאיר את הקהילה בעיירה קטנה וחשופה.

בפרוץ המלחמה לרבקה ולבעלה יצחק היו 4 ילדים- אברהם, שלמה, טוביה וביילה.

בשנת 1942 כל יהודי העיירה ויהודי העיירות מסביב הוכנסו לגטו בסובין, רבקה ומשפחתה חיו כבר במקום הגטו ונשארו בדירתם.

כל הגברים בגטו נלקחו לעבודות כפיים קשות. בזמן שיצחק היה בעבודתו שמע כמה קצינים נאצים מתכננים לקחת את היהודים למחנות ותכנן לברוח עם כמה מהגברים נוספים ליערות להתחבא עד סוף המלחמה. הגרמנים תפסו אותם בבריחה והם הוצאו להורג לנגד כל אנשי הגטו. רבקה שמעה מכך רק כאשר שכנתה סיפרה לה.

רבקה הייתה שבורה ממות בעלה והבינה שעליה לשרוד עד סוף המלחמה ולהגן על ילדיה כמה שתוכל.

בזמן זה בגטו היה רעב גדול וכולם ניסו להביא אוכל לשולחן כמה שרק ניתן לכן רבקה עבדה בבית חולים ליהודים בכדי להביא את המזון שיגרום לה ולילדיה לשרוד.

באחד מהפעמים שרבקה יצאה לחפש אוכל יצאה בטעות ללא תלמי צהוב על בגדיה, כאשר עובר אורח ראה אותה צעק לחייל הנאצי "היא יהודיה" -באותו זמן מי שהיה מסגיר יהודי היה מקבל שק קמח וסוכר- רבקה צעקה בחזרה לחייל הנאצי "אני לא יהודיה הוא יהודי" החייל הנאצי לקח את האיש ורבקה חזרה לילדיה עם שק קמח וסוכר.

הנאצים החלו בפתרון הסופי בשנת 1942 ובנה הראשון של רבקה- אברהם נלקח על ידי הנאצים יחד עם אחיה והאחיינים של רבקה למחנה ההשמדה סוביבור בעקבות כך.

לאחר שבנה נלקח ונהרג החליטה רבקה שהיא איננה נשארת בגטו יותר ומחליטה לברוח עם 3 ילדיה ליערות, רבקה התחילה ללכת לכיוון רוסיה. לאחר הליכה ממושכת ביערות הגיעו למחנה עבודה. יום אחד הנאצים הגיעו והתחילו להרוג את היהודים שלא הלכו לעבוד באותו יום, רבקה 21 בניה הלכו לעבודת חקלאות באותו יום. שחזרו למחנה רבקה ראתה את ביתה הקטנה אחותה ואחיינה הרוגים עם עוד עשרות יהודים.

בבוקר שישי 1943 הנאצים הוראו לכל יהודים המחנה לחפור בור ולעמוד לידה במטרה להרוג את היהודים בירי בורות. באותו זמן רבקה הייתה בבניין בו נשלחה בכדי לעזור לאישה ללדת, שחזרה למחנה השורדים מהבורות ביניהם בנה שלמה סיפרו לה שבנה טוביה היה מבן ההרוגים.

לאחר מות בנה וביתה באותו מחנה עבודה רבקה הבינה שעליה לברוח ליערות שוב, היא הבינה שאיננה בטוחה בשום מקום. רבקה החלה לרוץ ליערות עם בנה האחרון שנשאר בחיים- שלמה.

הנאצים החלו ברדיפה ושלמה הבין שאם לא ייפרדו הנאצים יהרגו את שניהם ושלמה רצה להקריב את נפשו בשביל אמו. שלמה ורבקה נפרדו בריצה ושלמה רץ לכיוון השני וכל מה שרבקה שמעה בבריחתה מהיער הוא קולות ירי מאחוריה.

לאחר שהסתתרה בבור שחפרה לעצמה החליטה רבקה להתחיל להתקדם לעבר גבול רוסיה רגלית. אבל לאחר הליכה ממושכת ביערות הרגישה רבקה מובסת חסרת כוחות או רצון לשרוד, ובדיק שרבקה רצתה לוותר ניגש אליה בחור על סוס ואמר לה לבוא איתו. רבקה שלא היה לה מה להפסיד הלכה איתו. לאחר הליכה של כמה ימים הגיעו השניים לרפת הרפתן הרשה לרבקה להשאיר שם ולהסתתר ובתורמה הייתה צריכה להיות אחות לאדם חולה.

לאחר כמה ימים שהוסתרה ברפת פגשה את זלמן גרזברג. זלמן היה חלק מהפרטיזנים והגיע לעבוד ברפת בתמורת לאוכל. כל פעם שזלמן היה מגיע הוא היה מביא לרבקה דברים שהייתה צריכה, משם התפתחה רומן מה שנתן לשניהם רצון ותקווה לשרוד את מלחמה. יום אחד שמעו השניים רעש כלבים ויריות המגיע במחוז ואז הבינו השנים שעליהם לברוח, שוב.

זלמן לקח את רבקה לפרטיזנים שם מצאה מין בית חדש. הפרטיזנים הלכו וברחו יחד ביערות. רבקה לקחה חלק בהרבה מפעילויותיו של הפרטיזנים, עזרה לפוצץ פסי רכבת וגשרים כדי למנוע את מעברם של הנאצים. הפרטיזנים ורבקה המשיכו ללכת ולברוח מהנאצים עד שהגיעו לרוסיה. רבקה הצליחה לברוח מפולין. שהגיעו לרוסיה זלמן גויס לצבא הרוסי. רבקה נשארה בגבול פולין רוסיה בבית חולים צבאי והייתה אחות.

לאחר סיום מלחמת העולם השנייה הלכה לעיר קוברין להפגש עם זלמן. בדרכה לעיר נשארה רבקה במספר מקלטים שונים בו תמיד שאלה את אנשי המקלט אם ראו את בנה שלמה היא אומנם לא ידעה מה עלה בגורלו, ולאורך שהותה במקלטים אלה רבקה לא הפסיקה לשיר מתוך געגוע שיר שהייתה שרה לשלמה כל לילה לפני השינה.

לאחר שרבקה הגיעה לבית בקוברין עדיין חשה ריקנות והתחילה לוותר ולאבד תקווה שוב. יום אחד בחר נכנס לבית והתרגש מאוד לראות את רבקה וניגש לחבק אותה, רבקה שלא זיהתה את הבחור נרתעה ולא הבינה מה רצה עד שהתחיל לשיר שיר. שיר שהיה מאוד מוכר לרבקה, היא הייתה שרה אותו לבנה הקטן לפני השנה. רבקה הבינה שהיא פוגשת את בנה שלמה ושהוא שרד את המלחמה בנס. שלמה הסביר שמצא אותה לאחר ששר את שיר זה באחד מהמקלטים בו ביקרה רבקה ואחד מאנשי המקלט זיהה את השיר והורה לשלמה איך למצוא את אימו. עכשיו ששלמה חזר רבקה התמלאה חזרה בכוחות וחיכתה שזלמן יבוא והם יתאחדו שוב. לאחר שנפגשו שניהם חתנו ב-1945.

השנים לאחר מלחמת העולם השנייה:

לאחר מלחמת העולם השנייה חיפשו רבקה וזלמן מקום לגור בו. רבקה וזלמן היו במחנה עקורים בגרמניה בו נולד ב-1946 שאפ שנה החמישי. החליטו השניים שעליהם ללכת לבוליביה שם התגורר אחיין של רבקה- פסח שהצליחה לברוח לפני פרוץ המלחמה, רבקה זלמן שלמה ושאפ הפליגו לבוליביה ב-1946, המסע היה ארוך וקשה ולאחר חודש הגיעו לבוליביה. בבוליביה הם קנו חנות קטנה עם הכסף שנשארו להם מהמלחמה ועבדו קשה מאוד לממן את עצמם.

בשנת 1949 הולידה רבקה את ביתה פייגא (סבתי), זלמן היה מאוד חולה באותו זמן ורופאים נתנו לו שנה לכל היותר לחיות. בעקבות כך החליטו לעבור לארצות הברית להעביר את חודשיו האחרונים עם משפחתו של זלמן שברח לארצות הברית במלחמה.

זלמן ורבקה עברו עם ילדיהם לניו יורק ולאחר כמה חודשים זלמן נפטר בשנת 1951.

לאחר מות בעלה השני רבקה נשארה לבד עם 2 ילדים קטנים, היא לא ידעה לדבר אנגלית והיה לה קשה להתערבב עם החברה האמריקנית. רבקה עבדה במפעל כל יום למרות הקושי בעבודה בשביל לממן ולהביא לילדיה מזון על השולחן וחינוך טוב.

בשנות ה-60 רבקה וילדיה עברו לניו גרזי ורבקה קנתה רפת עם עוד פליטים שהכירה באזור, היא פגשה דרך הקניה את בר טונקנסוורץ. היה לו ילדה בת 7 ובר גם הוא גם היו ניצול שואה מפולין. שניהם התחתנו במטרה לקדם אחד את השני כלכלית ועבדו מאוד קשה ברפת בכדי למקם את עצמם כלכלית, ועשו ככל יכולתם שיהיה לילדיהם עתיד טוב וחינוך גבוה.

רבקה נפטרה בשנת 1991 הותירה צאצאים רבים, 4 ילדים 13 נכדים 44 נינים ו39 ניני נינים.

מרכיבי עדות:

גטו סוביב-
מקור-

בורות מוות- שיטת רצח המונית שהשתמשו בו הנאצים. הנאצים אמרו ליהודים לחפור בור ולאחר מכן לעמוד ליד הבור הנאצים ירו ביהודים עד שנפלו אל תוך הבורות שתרם חפרו. שיטה זו הייתה חלק מהשלבים הראשונים של הפתרון הסופי ומתו בשיטה זו כמליון וחצי יהודים. שיטה זו הופסקה לאחר שהנאצים החליטו שלא הייתה יעילה מספיק בזבזה יותר מדי תחמושת והשאירה חיילים פוסט טראומה מהמראים הקשים. עם זאת, המשיכו הנאצים לעשות שימוש בשיטת הירי לבורות עד סיומה של המלחמה.

מקור-

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%95%D7%A8_%D7%94%D7%A8%D7%99%D7%92%D7%94

פרטיזנים- הפרטיזנים היו לוחמים יהודיים שלחמו נגד הנאצים במלחמת העולם השנייה. הפרטיזנים פעלו ביערות ובביצות, גנבו תחמושת ופוצצו פסי רכבת גשרים ועוד מגוון של פעולות במטרה להחליש את הנאצים. מטרת הפרטיזנים הייתה לשחרר את ארצם מהנאצים, הלחימה ביערות לא רק הייתה לחימה בנאצים אלה גם מקום מפלט ליהודים רבים שברחו מגטאות ומחנות והיו צריכים להסתתר. הפרטיזנים פעלו ברחבי שטחי אירופה ומספרם עמד על כ-20 אלף.

מקור-

https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/live_with_honor/jews_saved_jews_partisans.asp

מחנה עקורים- מחנות שהקימו בעלות הברית באזורים ששלטו בהם- גרמניה, אוסטריה ואיטליה במטרה להביא ליהודים שלא היו להם בתים לחזור אליהם ורכוש לחיות ממנו מקום לחיות בו ולהתאחד עם שאר עמם ולשקם את עצמם לאחר השואה. במחנות אלה שכנו כרבע מיליון ניצולים ממחנות הריכוז ושרידי השואה, התנאים במחנות היו קשים מאוד היה רעב מחסור בתרופות ומחלות התפשטו מהר. למרות זאת התקיימה במחנות אלה גם אירועי תרבות והקימו תנועות נוער, מטרת התושבים הייתה להפוך את המחנות למקום חם ותרבותי למרות הקושי הרב.

מקור-

https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/dp_camps/index.asp

איתור מקור מידע:

רפלקציה אישית: